

EESTI ADVOKATUUR

PÕHIÕIGUSTE KAITSE KOMISJON

Eesti Advokatuuri juhatus

Kentmanni 4, Tallinn

9. mai 2025

Eesti Advokatuuri põhiõiguste kaitse komisjoni

ARVAMUS

**isikuandmete kaitse seaduse muutmise seaduse
väljatöötamiskavatsusele**

Põhiõiguste kaitse komisjon – tutvunud 10. aprillil 2025 esitatud isikuandmete kaitse seaduse muutmise seaduse väljatöötamiskavatsusega (VTK) – on seisukohal, et **isikuandmete kaitse seadus vajab küll muutmist, kuid mitte VTK-s kirjeldatud eesmärgil, vaid IKS § 6 lg 5 kehtetuks tunnistamiseks.**

Põhiõiguste kaitse komisjoni hinnangul on eksitav kehtiva IKS § 6 lg-s 5 alusel käsitleda teadusuuringuna täidesaatva riigivõimu (või kohaliku omavalitsuse) analüüse ja uuringuid, mida tehakse „poliitika kujundamise eesmärgil“.

VTK-s ei ole toodud ühtegi näidet, mille kohaselt täidesaatva riigivõimu asutusel õnnestus mingi uuring läbi viia ainult IKS § 6 lg 5 sisalduva erisätte tõttu või jäi KOV-il mõni uuring viidatud õigusnormi tõttu läbi viimata.

Põhiõiguste kaitse komisjon on seisukohal, et teadusel ja teadusuuringutel on teine tähendus, eesmärk, nõuded ja ka sisu, kui uuringu või analüüsi tegemine kohaliku omavalitsuse või täidesaatva riigivõimu poolt „poliitika kujundamiseks“.

Esmalt viitame IKÜMi art-le 89, mis võimaldab erandina otsekohalduva üldmääruse kõrvale kehtestada riigisisese eriregulatsiooniga kaitsemeetmed ja erandid isikuandmete töötlemisel avalikes huvides toimuva arhiveerimise, teadus- ja ajaloouringute või statistilistel eesmärkidel. Artikli sisu avav põhjenduspunkt 159 kirjeldab teadusuuringute olemust järgmiselt: „*Käesoleva määruse tähenduses tuleks teadusuuringute eesmärgil toimuvat isikuandmete töötlemist tõlgendada laialt nii, et see hõlmab näiteks tehnoloogiaarendust ja tutvustamistegevust, alusuuringuid, rakendusuuringuid ja erasektori vahenditest rahastatavaid uuringuid.*“

EESTI ADVOKATUUR

PÕHIÕIGUSTE KAITSE KOMISJON

Lisaks tuleks seejuures arvesse võtta ELi toimimise lepingu artikli 179 lõikes 1 sätestatud liidu eesmärki luua Euroopa teadusruum. Teadusuuringute eesmärk peaks hõlmama ka rahvatervise valdkonnas avalikust huvist lähtuvalt tehtud uuringuid. Teadusuuringute eesmärgil isikuandmete töötlemise eripära arvessevõtmiseks tuleks kohaldada eritingimusi eelkõige seoses isikuandmete avaldamise või muul viisil avalikustamisega teadusuuringute eesmärgi kontekstis. Kui teadusuuringute tulemus eelkõige tervishoiu kontekstis loob aluse täiendavateks meetmeteks andmesubjekti huvides, tuleks nende meetmete suhtes kohaldada käesoleva määruse üldiseid eeskirju.“

Ülal tsiteeritud põhjenduspunkt avab IKÜMi mõtte teadusuuringu tähendusest üldmääruse ja seeläbi isikuandmete kaitse aspektist.

Teadusuuringu olemust puudutavalt viitame täiendavalt riigisisesele teadus- ja arendustegevuse korraldamise seadusele (TAKS), mille § 1 kohaselt on antud seaduse ülesandeks reguleerida teadus- ja arendustegevuse korralduse alused, kindlustamaks teadus- ja tehnoloogialoome kui eesti kultuuri ja majanduse koostisosa säilimise ning edasise arengu õiguslikud vahendid.

Mõistet „teadusuuring“ käsitleb teadus- ja arendustegevuse korraldamise seadus vaid ühes paragrahvis (§ 17¹), kuid üheselt arusaadavas kontekstis järgmiselt: „*Teaduse tippkeskus on mitme oma valdkonnas rahvusvaheliselt tunnustatud uurimisrühma ühendus, mille eesmärk on kõrgetasemeliste uurimisrühmade koostöö kaudu tõsta läbiviidavate teadusuuringute taset ja tulemuslikkust.*“

Eraldi õigusaktina viitame ka 21.08.2024 vastu võetud ja 30.08.2024 jõustunud haridus- ja teadusministri määrusele pealkirjaga „*Teadusuuringute mõju suurendamine ning teadusasutuste ja kõrgkoolide institutsionaalse teadmussiirde suutlikkuse toetamine (Astra⁺)*“, mille eesmärk on tugevdada riiklike ja avalik-õiguslike teadusasutuste ning Haridus- ja Teadusministeeriumi alluvuses olevate rakenduskõrgkoolide teadmussiirde võimekust, keskendudes teadlaste järelkasvule ja noorte kaasamisele.

Samuti soovitakse viidatud määrusega edasi arendada Eesti-sisest ja rahvusvahelist koostööd ettevõtetega, kiirendada teadustulemuste kasutuselevõttu ühiskonnas ning väärtustada ettevõtlikku mõtteviisi teadus-, arendus- ja kõrgharidussüsteemis.

EESTI ADVOKATUUR

PÕHIÕIGUSTE KAITSE KOMISJON

Põhiõiguste kaitse komisjoni hinnangul ei kvalifitseeru täidesaatva riigivõimu asutuste ja KOVi analüüsid või uuringud teadusuuringuks ning on eksitav selliseid analüüse või ka uuringuid käsitleda erandkorras teadusuuringuna vaid isikuandmete töötlemise aspektist. Meie hinnangul puudub selleks ka vajadus.

Seisukoha avaldamise aluseks oleva VTK kohaselt vajab IKS muutmist eelkõige järgmistel põhjustel:

1. Kehtiv seadus kitsendab ülemäära asutuste ringi, kellel on lubatud analüüse ja uuringuid teha (p 2.1)

VTK-st jääb ebaselgeks, milline seadus uuringute ja analüüside läbiviimist kitsendab arvestades, et IKÜM sätestab vaid, mida tuleb silmas pidada, kui ükskõik milline tegevus (sh teadusuuringud) seondub ka isikuandmete töötlemisega.

Samas kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (KOKS) § 37 lg 1 näeb ette, et vallal ja linnal peab olema arengukava. Sama paragrahvi lg 2 p 2 kohaselt peab arengukavas olema probleemide ja võimaluste hetkeolukorra analüüs tegevusvaldkondade lõikes. Seega on KOV-ide puhul olemas kaks IKÜM art. 6 lg-st 1 tulenevat alust juhuks, kui analüüsi tegemine vajab ka isikuandmete töötlemist. Nendeks on IKÜM art 6 lg 1 p. c (juriidilise kohustuse täitmine) ja p. e (avaliku võimu teostamine).

2. Suuremal osal ministeeriumitest on nende valitsemisalas Vabariigi Valitsuse seadusega (VVS – 4 ptk „Ministeeriumide valitsemisalad“) ettenähtud nende tegevusega seonduv

- Haridus- ja Teadusministeerium § 58 lg 1, Justiits- ja Digiministeerium § 59 lg 1, Kaitseministeerium § 60 lg 1, Kliimaministeerium § 61 lg 1, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium § 63 lg 1 Rahandusministeerium § 65 lg 1, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium § 65¹ lg 1 ja Välisministeerium § 69 lg 1.

Otsekohalduv IKÜM art. 6 lg 1 p. e annab täidesaatvale riigivõimule aluse analüüside ja uuringute läbiviimiseks ja nende käigus isikuandmete töötlemiseks „poliitika kujundamise eesmärgil“ ilma riigisisese eriregulatsioonita.

EESTI ADVOKATUUR

PÕHIÕIGUSTE KAITSE KOMISJON

Põhiõiguste kaitse komisjoni hinnangul ei ole VTK-s analüüsitud ülaltoodud VVS sätteid seoses planeeritavate muudatustega.

3. Täidesaatev riigivõim ja kohalikud omavalitsused töötlevad isikuandmeid võrgu- ja infosüsteemides.

Vastavalt küberturvalisuse seaduse (KüTS) § 3 lg 4 ja § 12 on KüTS nii täidesaatvale riigivõimule kui kohalikule omavalitsusele kohaldamiseks kohustuslik. KüTS-i rakendamiseks on loodud Eesti Infoturbestandard (E-ITS). Väljatöötamiskavatsuses puudub igasugune viide KüTS-ile või E-ITS-le.

Ka ei selgu VTK-st, kuidas planeeritavad muudatused hõlmavad tehnoloogiaarendust, tutvustamistegevust, alusuuringuid, rakendusuuringuid või erasektori vahenditest rahastatavaid uuringuid.

KOKKUVÕTTEKS:

Ilma riigisisese eriregulatsioonita (põhjusel, et väljatöötamiskavatsuses kirjeldatud eesmärgil täidesaatva riigivõimuasutuse või kohaliku omavalitsuse poolt poliitika kujundamiseks läbiviidavad analüüsid ei ole põhiõiguste kaitse komisjoni hinnangul käsitletavad teadusuuringuna ega allu seetõttu IKÜMi art 89 mõjuvälja) on soovitud eesmärgil uuringute läbiviimisel asjakohaseks aluseks otsekohalduv IKÜMi art 6 lg 1 alapunkt „e“, mille kohaselt –

„Isikuandmete töötlemine on vajalik avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks või vastutava töötleja avaliku võimu teostamises.“

Eeltoodust tulenevalt saavad täidesaatva riigivõimu asutused ja KOV-id olemasolevas õigusraamistikus, IKÜM art 6 lg 1 alapunkti „e“ alusel teha vajalikke analüüse ja uuringuid. Sellega kaasnevalt oleks asjakohane tunnistada kehtiva IKS § 6 lg 5 kehtetuks.

/allkirjastatud digitaalselt/

Aivar Pilv

vandeadvokaat

Eesti Advokatuuri põhiõiguste kaitse komisjoni esimees